

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2009. április 2. *

A C-260/07. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Audiencia Provincial de Barcelona (Spanyolország) a Bírósághoz 2007. május 31-én érkezett, 2006. december 13-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Pedro IV Servicios SL**

és

a **Total España SA**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: A. Rosas tanácselnök, J. Klučka, U. Løhmus (előadó), P. Lindh és A. Arabadjiev bírák,

* Az eljárás nyelve: spanyol.

főtanácsnok: P. Mengozzi,
hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2008. június 26-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Pedro IV Servicios SL képviseletében A. Hernández Pardo, M. Gaitán Luján és I. Sobrepera Millet abogados,
- a Total España SA képviseletében J. A. de Velasco Esteban, C. Fernández Vicién és I. Moreno-Tapia Rivas abogados,
- a spanyol kormány képviseletében M. Muñoz Pérez, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében V. Di Bucci és E. Gippini Fournier, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2008. szeptember 4-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EK 81. cikknek, az 1997. július 30-i 1582/97/EK bizottsági rendelettel (HL L 214., 27. o.) módosított, a Szerződés [81.] cikke (3) bekezdésének kizárólagos beszerzési megállapodások csoportjaira való alkalmazásáról szóló, 1983. június 22-i 1984/83/EGK bizottsági rendelet (HL L 173., 5. o., helyesbítés: HL 1984. L 79., 38. o.; a továbbiakban: 1984/83 rendelet) 11. és 12. cikkének, valamint a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1999. december 22-i 2790/1999/EK bizottsági rendelet (HL L 336., 21. o.; magyar nyelvű kiadás 8. fejezet, 1. kötet, 364. o.) 4. cikke a) pontjának, valamint 5. cikke a) pontjának az értelmezésére vonatkozik.
- 2 A kérelmet a Pedro IV Servicios SL (a továbbiakban: Pedro IV) és a Total España SA (a továbbiakban: Total) közötti jogvita keretében terjesztették elő, melynek tárgya az említett két társaság között létrejött összetett szerződéses jogviszonynak a jogviszony versenytilalmi kikötéseket tartalmazó jellege miatti megsemmisítése iránt a Pedro IV által indított kereset.

A közösségi jogi háttér

Az 1984/83 rendelet

- 3 Az 1984/83 rendelet az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazásának hatálya alól kivonta a kizárólagos beszerzési megállapodások és összehangolt magatartások egyes

csoportjait, amelyek főszabály szerint az említett cikk (3) bekezdésében felsorolt feltételeknek eleget tesznek, azon indokkal, hogy e megállapodások vagy magatartások általánosságban hozzájárulnak az áruk forgalmazásának javításához.

4 Az 1984/83 rendelet (8) és (13) preambulumbekkezdése a következőket írja elő:

„(8) mivel a jelen rendeletnek meg kell határoznia azokat a versenykorlátozásokat, amelyek a kizárólagos beszerzési megállapodásban szerepelhetnek; mivel az ily módon megengedett, a kizárólagos beszerzésre vonatkozó kötelezettségvállaláson kívüli versenykorlátozások a felek között egyértelmű feladatmegosztáshoz vezetnek, és a viszonteladót arra kötelezik, hogy az eladás érdekében tett erőfeszítéseit a szerződésben előírt termékekre összpontosítsa; mivel e korlátozások, tekintettel arra, hogy csak a megállapodás tartamán át tartanak, főszabály szerint szükségesek az értékesítésnek a vásárlás kizárólagossága útján elérni kívánt javításához; mivel a versenyt korlátozó egyéb rendelkezések, különösen azok, amelyek a viszonteladónak az árak megállapítására vagy a viszonteladás feltételeire, illetve ügyfelei kiválasztására vonatkozó szabadságát korlátozzák, e rendelet keretében nem mentesíthetők;

[...]

(13) mivel [az üzemanyagtöltő állomásra vonatkozó szerződéseknek] általában az a jellemzőjük, hogy egyrészt a szállító a viszonteladó számára jelentős gazdasági és pénzügyi előnyöket biztosít azért, hogy a részére »a-fonds-perdu« [visszafizetési kötelezettség nélküli] hozzájárulást nyújt, előnyös feltételekkel kölcsönt nyújt vagy közvetít, telket vagy helyiségeket biztosít [...] az üzemanyagtöltő állomás üzemeltetéséhez, rendelkezésre bocsátja a technikai berendezést vagy más felszereléseket, és egyéb befektetéseket eszközöl a viszonteladó javára, illetve másrészt az a jellemzőjük, hogy a viszonteladó a szállítóval szemben hosszú távú kizárólagos vásárlásra irányuló kötelezettséget vállal, általában versenytilalmi kikötés mellett;” [nem hivatalos fordítás]

5 Az üzemanyagtöltő állomások megállapodásaira vonatkozó különleges rendelkezéseket az 1984/83 rendelet 10–13. cikke írta elő.

6 E rendelet 10. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A Szerződés [81.] cikkének (3) bekezdése alapján és e rendelet 11–13. cikkének rendelkezéseire is figyelemmel a Szerződés [81.] cikkének (1) bekezdése nem alkalmazható olyan megállapodásokra, amelyekben csupán két vállalkozás vesz részt, és amelyekben az egyik fél, a viszonteladó arra vállal kötelezettséget a másik fél, a szállító felé, hogy különleges gazdasági vagy pénzügyi előnyök juttatása ellenében a megállapodásban megjelölt töltőállomáson történő viszonteladás céljából csupán az utóbbitól, annak kapcsolt vállalkozásától, vagy termékeinek forgalmazásával megbízott harmadik vállalkozástól vásárolja a megállapodásban meghatározott, kőolaj alapú és más gépjármű-üzemanyagokat, valamint a kőolaj alapú tüzelőanyagokat.”

7 Az említett rendelet 11. cikke a következőképpen rendelkezett:

„A 10. cikkben meghatározott kötelezettségen felül a viszonteladó részére nem írható elő más versenykorlátozás, mint

a) a megállapodásban megjelölt töltőállomáson harmadik vállalkozások által szállított gépjármű-üzemanyag, vagy tüzelőanyag viszonteladásának tilalma;

- b) a megállapodásban megjelölt töltőállomáson harmadik vállalkozások által kínált kenőanyagok, illetve kapcsolódó kőolajtermékek használatának tilalma, amennyiben a szállító vagy annak kapcsolt vállalkozása olajcserélő felszerelést, vagy egyéb gépjárműkenő berendezést bocsátott a viszonteladó rendelkezésére, vagy finanszírozott a részére;
- c) a harmadik vállalkozások által szállított termékeket a töltőállomáson belül és kívül csupán olyan arányban lehet reklámozni, amilyen arányt e termékek a töltőállomás forgalmában képeznek;
- d) az a kötelezettség, hogy a tulajdonában álló vagy a szállító, illetve annak kapcsolt vállalkozása által finanszírozott, a kőolajtermékek tárolására, illetve forgalmazására szolgáló berendezések ellenőrzését a szállító vagy a szállító által megjelölt vállalkozás részére kell fenntartania.”

8 Az 1984/83 rendelet 12. cikke a következőket írta elő:

„(1) A 10. cikk nem alkalmazandó az alábbi esetekben:

[...]

- c) ha a megállapodást határozatlan időre vagy több mint tíz évre kötötték;

[...]

(2) Az (1) bekezdés c) pontjától eltérően abban az esetben, ha a megállapodás olyan üzemanyagtöltő állomást érint, amelyet a szállító a viszonteladónak bérbe adott, vagy amelynek a használatát a viszonteladó számára akár jogi úton, akár ténylegesen átengedte, a jelen címben előírt kizárólagos beszerzési kötelezettség és versenytilalmi rendelkezések előírhatók a viszonteladó terhére mindazon időtartamra, amelynek során a töltőállomást ténylegesen üzemelteti.” [nem hivatalos fordítás]

- 9 Az 1984/83 rendelet 1999. december 31-én hatályát veszítette. 2000. január 1-jén hatályba lépett a 2790/1999 rendelet, amely a többek közt az 1984/83 rendelet által előírt mentességek alkalmazását 2000. május 31-ig meghosszabbította.

A 2790/1999 rendelet

- 10 A 2790/1999 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A Szerződés 81. cikkének (3) bekezdése alapján és e rendelet rendelkezéseire is figyelemmel ez a rendelet kinyilvánítja, hogy a Szerződés 81. cikkének (1) bekezdését nem lehet alkalmazni az olyan megállapodásokra vagy összehangolt magatartásokra, amelyek a megállapodás alkalmazásában a termelési vagy forgalmazási láncolat különböző szintjein működő két vagy több vállalkozás között jöttek létre, és amelyek azokra a feltételekre vonatkoznak, amelyek mellett egyes áruknak vagy szolgáltatásoknak a felek által történő vásárlása, értékesítése vagy viszonteladása történik (»vertikális megállapodások«).

Ez a mentesség annyiban alkalmazandó, amennyiben az ilyen megállapodások a 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozó versenykorlátozásokat tartalmazzak (»vertikális korlátozások«).

- 11 A 2790/1999 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„E cikk (2) bekezdésére is figyelemmel a 2. cikkben előírt mentesség alkalmazásának feltétele az, hogy a szállító piaci részesedése azon az érintett piacon, amelyen a szerződés szerinti árukat vagy szolgáltatásokat értékesíti, ne haladja meg a 30%-ot.”

- 12 A 2790/1999 rendelet 4. cikkének a) pontja előírja, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom alóli mentességet nem lehet alkalmazni azokra a vertikális megállapodásokra, amelyeknek célja, közvetlenül vagy közvetve, önmagukban vagy más, a felek irányítása alatt álló tényezőkkel együtt, a következő:

„a vevő azon képességének korlátozása, hogy saját eladási árát megállapítsa, nem sértve azt a lehetőséget, hogy a szállító legnagyobb eladási árát állapítson meg vagy eladási árát javasoljon, feltéve hogy azok a felek bármelyike részéről történő nyomásgyakorlás vagy ösztönzés eredményeként nem vezetnek rögzített vagy minimális eladási árhoz”.

13 Ugyanezen rendelet 5. cikke a következőket írja elő:

„A 2. cikkben előírt mentességet nem lehet alkalmazni a következő, vertikális megállapodásokban szereplő kötelezettségekre:

- a) olyan közvetlen vagy közvetett versenytilalmi kötelezettségre, amely határozatlan időre vagy öt évet meghaladó időtartamra szól. Az a versenytilalmi kötelezettség, amely öt év után hallgatólagosan megújítható, határozatlan időtartamra kötöttnek tekintendő. Az ötéves időbeli korlátozást azonban nem lehet alkalmazni abban az esetben, ha a szerződés szerinti árukat vagy szolgáltatásokat a vevő a szállító tulajdonában lévő vagy a szállító által a vevővel kapcsolatban nem álló harmadik személytől bérelt telephelyről és területről értékesíti, feltéve hogy a versenytilalmi kötelezettség időtartama nem haladja meg a telephelynek és területnek a vevő által történő birtoklása időtartamát;

[...]”

- 14 A 2790/1999 rendelet 12. cikke értelmében – amint a jelen ítélet 9. pontjában is szerepel – a többek közt a 1984/83 rendeletben előírt mentességet továbbra is alkalmazni kell 2000. május 31-ig. Az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalmat nem lehet alkalmazni a 2000. június 1-je és 2001. december 31. közötti időszakban azokra a 2000. május 31-én már hatályban lévő megállapodásokra, amelyek nem elégítik ki a 2790/1999 rendeletben előírt mentességi feltételeket, de kielégítik az 1983/83 rendeletben előírt mentességi feltételeket.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 15 A Pedro IV üzemanyagtöltő állomást üzemeltet Spanyolországban. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat tanúsága szerint 1989. október 26-án a Totallal, amely olajtermékeket szállít, négy szerződést kötött.
- 16 E szerződések közül az első a Total javára 20 évre dologi jogot, úgynevezett ráépítési jogot biztosított a Pedro IV tulajdonában álló egyik földterületen. E szerződés biztosítja a Total számára azt a jogot, hogy a földterületen két és fél éves határidőn belül üzemanyagtöltő állomást építsen, amely a Pedro IV-nek nyújtott díjazás fejében a saját tulajdonába kerül. A díj mértékét havi 250 000 ESP-ben (kb. 1500 euró) állapították meg, mely 20 éves időtartam során fizetendő. A 20 éves időtartam lejártával a Total által épített töltőállomás a Pedro IV tulajdonába kerül. A fent említett 20 éves időtartam a töltőállomás üzemeltetésének a megkezdésétől számítandó. A szerződés értelmében a ráépítési jog a földterület tulajdonosának beleegyezése nélkül nem ruházható át.
- 17 A második szerződés a megépítendő üzemanyagtöltő állomásra vonatkozó bérleti szerződés. E szerződés értelmében a Total a Pedro IV-nek egyéves időtartamra átengedi az üzemanyagtöltő állomás használatát és hasznai sedésének jogát. E tartam ugyanakkor hónapról hónapra meghosszabbítható, és a bérbeadó számára a meghosszabbítás kötelező azon kizárólagos beszerzési szerződés tartama során, amelynek a megkötésére a Total szintén kötelezettséget vállal. A bérleti szerződés mindenképpen lejár a Totalt a területre vonatkozóan megillető ráépítési jog lejártával. A Pedro IV által fizetendő havi bérleti díj 600 000 ESP (kb. 3600 euró).
- 18 A szerződések közül a harmadik, amely szintén húszéves időtartamra szól, kizárólagos üzemanyag-szállítási szerződés, melynek értelmében a Pedro IV kötelezettséget vállal arra, hogy a töltőállomást az átadását követően a Total általi kizárólagos ellátás

keretében fogja üzemeltetni, ábrájának, színeinek, védjegyének és feliratának alkalmazásával. A szerződés szerint a szállítás határidős értékesítésen keresztül történik, olyan formában, hogy az átvevő – aki az üzemanyag saját felelősségére és kockázatára történő viszonteladását vállalja – akkortól kezdve szerzi meg az üzemanyag tulajdonjogát, amikor a szállító azt rendelkezésére bocsátja a töltőállomáson. A kizárólagosság ellenértékeként a Totalnak a Pedro IV részére havi 350 000 ESP-t (kb. 2100 euró) kell fizetnie.

19 Ezenfelül ugyanezen szerződés értelmében a Total kötelezettséget vállal arra, hogy a Pedro IV-gyel közli a javasolt eladási árakat, ezek versenyképességét a régióbeli versenytársak jóhiszeműen megállapított árai alapján biztosítja. A Total azt is vállalja, hogy a viszonteladónak szállított üzemanyag árát számára a Barcelonában esetlegesen felépülő egyéb töltőállomásokkal kialakultaknál kedvezőbb feltételekkel állapítja meg, úgy, hogy ez az ár semmilyen esetben nem lehet magasabb, mint a Barcelona területén tevékenységet végző egyéb jelentősebb szállítók által megállapított átlagár.

20 Az alapügy felei megállapodtak továbbá abban, hogy a fent említett szerződések alapján egymásnak kölcsönösen fizetendő összegeket beszámítják. Ebből következően, mivel azok az összegek, amelyeket e két félnek egymás számára a szerződés alapján ki kell fizetnie, teljes mértékben megfelelnek egymásnak, egyik fél sem köteles a másik fél részére semmiféle kifizetést teljesíteni.

21 Végezetül a negyedik szerződés keretében a Total 30 000 000 ESP (kb. 180 300 euró) értékben jelzáloghitelt nyújt a Pedro IV számára, amely utóbbi biztosítékként jelzálogot alapít a földterületén 20 éves időtartamra azzal a feltétellel, hogy az üzemanyagtöltő állomás megépül.

- 22 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a négy szerződés megkötését követően az üzemanyagtöltő állomás valóban megépült a Pedro IV tulajdonában álló földterületen, és a Total a töltőállomásnak a következő tizenkét éven át kizárólagos szállítója volt.
- 23 2004. december 6-án a Pedro IV a Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona előtt keresetet indított a fent leírt négy szerződés által létrehozott jogviszony semmissé nyilvánítása iránt, mivel egyrészt e szerződések a versenyt súlyosan korlátozó kikötéseket tartalmaznak, nevezetesen a közösségi jog által valamely kizárólagos szállítási szerződés tekintetében megengedettnél hosszabb időtartamot. Másrészt a harmadik szerződés közvetett módon megállapította a viszonteladói árakat annak ellenére, hogy ezt az EK 81. cikk rendelkezései tiltják. A Pedro IV ezenfelül a felek által kölcsönösen nyújtott szolgáltatások amortizációval csökkentett értékének megtérítését kérte.
- 24 Mivel e keresetet a 2005. december 7-i ítélet teljes mértékben elutasította, a Pedro IV a kérdést előterjesztő bíróság előtt fellebbezést terjesztett elő.
- 25 E körülmények között az Audiencia Provincial de Barcelona úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Az 1984/83 [...] rendelet 12. cikkének (2) bekezdését, amely előírja, hogy »az (1) bekezdés c) pontjától eltérően abban az esetben, ha a megállapodás olyan üzemanyagtöltő állomást érint, amelyet a szállító a viszonteladónak bérbe adott, vagy amelynek a használatát a viszonteladó számára akár jogi úton, akár

ténylegesen átengedte, kizárólagos beszerzési kötelezettség és versenytilalmi rendelkezések előírhatók a viszonteladó terhére mindazon időtartamra, amelynek során a töltőállomást ténylegesen üzemelteti», úgy kell-e értelmezni, hogy a rendelkezés azon tényállásra vonatkozik, miszerint a szállító kezdettől fogva a földterület és a berendezések tulajdonosa, vagy éppen ellenkezőleg, az üzemanyag-töltő állomás bérletére utalás arra az esetre is vonatkozik, amikor a szállító tulajdonjoga csak az üzemanyag-töltő állomásra terjed ki, amelyet így a földterület tulajdonosának bérbe adhat, anélkül hogy figyelembe kellene venni a jogszabályok által a kizárólagos beszerzési szerződések vonatkozásában előírt időbeli korlátozásokat?

- 2) Ha a jelen ügyben alkalmazható a 2790/99 [...] rendelet, annak 5. cikkét, amely előírja, hogy a mentességet nem lehet alkalmazni, ha a kizárólagos beszerzési megállapodás időtartama az öt évet meghaladja, jóllehet »az ötéves időbeli korlátozást [...] nem lehet alkalmazni abban az esetben, ha a szerződés szerinti árukat vagy szolgáltatásokat a vevő a szállító tulajdonában lévő vagy a szállító által a vevővel kapcsolatban nem álló harmadik személytől bérelt telephelyről és területről értékesíti, feltéve hogy a versenytilalmi kötelezettség időtartama nem haladja meg a telephelynek és területnek a vevő által történő birtoklása időtartamát«, úgy kell-e értelmezni, hogy a rendelkezés a bérlet említésével azon tényállásra vonatkozik, miszerint a szállító kezdettől fogva a földterület és a berendezések tulajdonosa is, vagy éppen ellenkezőleg, az üzemanyag-töltő állomás bérletére utalás arra az esetre is vonatkozik, amikor a szállító tulajdonjoga csak az üzemanyag-töltő állomásra terjed ki, amelyet így a földterület tulajdonosának bérbe adhat, anélkül hogy figyelembe kellene venni a jogszabályok által a kizárólagos beszerzési szerződések vonatkozásában előírt időbeli korlátozásokat?

- 3) Az EK-Szerződés 81. cikke (1) bekezdésének a) pontját, amely tiltja a beszerzési vagy eladási árak közvetlen rögzítésére vonatkozó megállapodásokat, illetve az 1984/83 [...] rendelet (8) preambulumbekendését, amely előírja, hogy »a versenyt korlátozó egyéb rendelkezések, különösen azok, amelyek a viszonteladónak az árak megállapítására vagy a viszonteladás feltételeire, illetve ügyfelei kiválasztására vonatkozó szabadságát korlátozzák, e rendelet keretében nem mentesíthetők«, anélkül hogy a viszonteladói ár rögzítése a rendelet 11. cikkében megengedett egyéb versenykorlátozások között szerepelne, úgy kell-e értelmezni, hogy e rendelkezések magukban foglalnak bármilyen olyan rendelkezést, amely korlátozza a viszonteladónak a fogyasztói ár megállapítására vonatkozó szabadságát, például az üzemanyag-töltő állomás üzemeltetője kereskedelmi árrésének a szállító általi, oly módon történő rögzítését, hogy a viszonteladónak szállított

üzemanyag árát az egyéb, Barcelonában létrehozható egyéb töltőállomásokkal kialakultaknál kedvezőbb feltételekkel állapítja meg, ám ez az ár nem lehet magasabb az egyéb, a piacon jelentős szerepet betöltő egyéb szállítók által megállapított azon átlagárnál, amelyhez hozzáadódik a megfelelőnek ítélt minimális árrés, ily módon kialakítva az [eladási ár] ezen formáját, amelynek alkalmazására a szállító nem kifejezetten kötelezi a viszonteladót, hanem azt csak javasolja számára?

- 4) Az EK-Szerződés 81. cikke (1) bekezdésének a) pontját, amely tiltja a beszerzési vagy eladási árak közvetlen rögzítésére vonatkozó megállapodásokat, illetve a 2790/99 [...] rendelet 4. cikke (1) bekezdésének a) pontját, amely előírja, hogy viszonteladói ár rögzítése a verseny különösen súlyos korlátozásának minősül, úgy kell-e értelmezni, hogy e rendelkezések magukban foglalnak bármilyen olyan rendelkezést, amely korlátozza a viszonteladónak a fogyasztói ár megállapítására vonatkozó szabadságát, például az üzemanyagtöltő állomás üzemeltetője kereskedelmi árrésének a szállító általi oly módon történő rögzítését, hogy a viszonteladónak szállított üzemanyag árát az egyéb, Barcelonában létrehozható egyéb töltőállomásokkal kialakultaknál kedvezőbb feltételekkel állapítja meg, ám ez az ár nem lehet magasabb az egyéb, a piacon jelentős szerepet betöltő egyéb szállítók által megállapított azon átlagárnál, amelyhez hozzáadódik a megfelelőnek ítélt minimális árrés, ily módon kialakítva a fogyasztói ár ezen formáját, amelynek alkalmazására a szállító nem kifejezetten kötelezi a viszonteladót, hanem azt csak javasolja számára?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az elfogadhatóságról

- 26 A Total a Bíróságtól azt kéri, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet több indok alapján nyilvánítsa elfogadhatatlannak. Először is a kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság számára nem bocsátotta rendelkezésre a jogvitára vonatkozó alapvető fontosságú információkat, és emiatt nem tette lehetővé a Bíróság számára azt, hogy az ügy ténybeli és jogi háttéréről, amelynek keretében határoznia kell, pontos képe legyen. Másodszor az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem indokolt, mivel a feltett kérdésekre adandó válaszok nyilvánvalóan következnek a közösségi ítélkezési

gyakorlatból, és a spanyol ítélkezési gyakorlatból is. Végezetül a feltett kérdések nem relevánsak az alapjogvita elbírálása szempontjából.

27 A spanyol kormány szintén kételyeket fejez ki az előzetes döntéshozatalra utalás teljes mértékű elfogadhatóságát illetően, és úgy véli, hogy az 1984/83 rendelet és a 2790/1999 rendelet nem alkalmazható egyidejűleg. Következésképpen az elsősorban az 1984/83 rendelet értelmezésére vonatkozó kérdések – nevezetesen az első és a harmadik kérdés – csupán hipotetikusak, és azokat elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

28 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti, az EK 234. cikk szerinti együttműködés keretében egyedül az alapügyben eljáró és a meghozandó bírósági döntésért felelős nemzeti bíróság jogosult az előtte folyamatban lévő ügy sajátosságaira figyelemmel megítélni azt, hogy egyrészt az ítélethozatala szempontjából szükséges-e az előzetes döntéshozatal, másrészt a Bíróság számára feltett kérdések relevánsak-e (a C-306/99. sz. BIAO-ügyben 2003. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-1. o.] 88. pontja, valamint a C-217/05. sz. Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio ügyben 2006. december 14-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-11987. o.] 16. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

29 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a közösségi jog nemzeti bíróság számára hasznos értelmezésének szüksége megköveteli, hogy a nemzeti bíróság meghatározza az általa felvetett kérdés ténybeli és jogszabályi háttérét, vagy legalábbis kifejtse azokat a ténybeli körülményeket, amelyeken e kérdés alapul (a C-72/03. sz. Carbonati Apuani ügyben 2004. szeptember 9-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-8027. o.] 10. pontja és a C-134/03. sz. Viacom Outdoor ügyben 2005. február 17-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-1167. o.] 22. pontja, valamint a fent hivatkozott CEEES-ügyben hozott ítélet 26. pontja).

30 E tekintetben meg kell állapítani, hogy bár a kérdést előterjesztő bíróság valóban nem közöl bizonyos, az alapjogvita elbírálása szempontjából releváns információkat, a határozat lehetővé teszi az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

terjedelmének, az az azok előterjesztésére vonatkozó háttérnek a meghatározását. Következésképpen e hiányosságok ellenére a Bíróság elég információval rendelkezik ahhoz, hogy az érintett közösségi jogi szabályokat értelmezze, és az említett kérdésekre hasznos választ adjon. Ezenfelül legalábbis a jelen ügy keretében a Bíróság elé terjesztett észrevételek tartalma azt tanúsítja, hogy elegendő információ áll rendelkezésre a ténybeli és jogi háttérre vonatkozóan, amely lehetővé tette az alapügy felei és más érdekelték számára, hogy a feltett kérdéseket illetően megfelelő módon állást foglaljanak.

31 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatatlansága hasonlóképpen nem állapítható meg amiatt, hogy a felvetett kérdésekre adandó válaszok – amint azt a Total állítja – a következetes közösségi és nemzeti ítélkezési gyakorlatból következnek. Még annak feltételezése esetén is ugyanis, hogy a felvetett kérdések lényegében azonosak egy analóg ügyben előterjesztett előzetes döntéshozatalra utaló határozat tárgyával, ez a körülmény semmilyen módon nem tiltja a nemzeti bíróság számára, hogy előzetes döntéshozatal céljából kérdést terjesszen elő, és a Bíróság sem veszíti el emiatt az e kérdésekre vonatkozó válaszadást érintő hatáskörét (lásd ebben az értelemben a 283/81. sz., Cilfit és társai ügyben 1982. október 6-án hozott ítélet [EBHT 1982., 3415. o.] 13. és 15. pontját). Ilyen esetben ugyanakkor a Bíróság az eljárási szabályzata 104. cikkének 3. §-a értelmében indokolt végzéssel bármikor határozhat, amelyben utal a korábbi ítéletre vagy a vonatkozó ítélkezési gyakorlatra.

32 Ezenfelül az EK 234. cikkben bevezetett előzetes döntéshozatali mechanizmus célja elsősorban a közösségi jog helyes alkalmazásának és egységes értelmezésének biztosítása valamennyi tagállamban, valamint annak megakadályozása, hogy bármely tagállamban a közösségi jognak meg nem felelő nemzeti ítélkezési gyakorlat alakuljon ki (lásd a C-495/03. sz. Intermodal Transports ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-8151. o.] 38. pontját és a C-458/06. sz. Gourmet Classic ügyben 2008. június 12-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-4207. o.] 32. pontját).

33 Ha a nemzeti bíróságok által feltett kérdés közösségi jogi rendelkezés értelmezésére vonatkozik, a Bíróság tehát főszabály szerint köteles a kérelemről határozni, kivéve ha nyilvánvaló, hogy a kérelem valójában arra irányul, hogy fiktív jogvita kapcsán döntsön,

illetve általános vagy hipotetikus természetű kérdésben nyilvánítson véleményt, ha a közösségi jog értelmezése, amelyet a nemzeti bíróság kért, nem függ össze az alapeljárás tényállásával vagy tárgyával, illetve ha a Bíróság nem rendelkezik azon ténybeli és jogi körülmények ismeretével, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a feltett kérdéseket hatékonyan megválaszolja (lásd a fent hivatkozott CEEES-ügyben hozott ítélet 17. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

34 Ugyanakkor az alapeljárás esetében nem ez a helyzet. Elég ugyanis azt megállapítani, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból világosan kitűnik, hogy a nemzeti bíróság által előterjesztett kérdésekre adandó válasz szükséges annak meghatározásához, hogy az alapügyben érintett szerződéses jogviszony részesülhet-e az 1984/83 és a 2790/1999 rendeletek által bevezetett csoportmentességben.

35 E tekintetben el kell utasítani a Total azon érvét is, amely szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések amiatt nem relevánsak az alapjogvita elbírálása szempontjából, hogy ahhoz, hogy egy megállapodást a versenyszabályokkal ellentétességnek lehessen tekinteni, nem elég annak bizonyítása, hogy a megállapodásban szereplő kikötések valamely csoportmentességi rendelettel ellentétesek, hanem ehhez az is szükséges, hogy e kikötések ténylegesen ellentétesek legyenek az EK 81. cikkel.

36 Bár kétségtelen, hogy a csoportmentességi rendeletek akkor alkalmazandók, ha a megállapodások az EK 81. cikk (1) bekezdésének a hatálya alá tartozó versenykorlátozást tartalmaznak, gyakran egyszerűbb a gyakorlatban annak ellenőrzése, hogy először is e rendeletek alkalmazandók-e a megállapodásra, annak érdekében, hogy igenlő válasz esetén el lehessen kerülni az annak meghatározását lehetővé tevő bonyolult gazdasági és jogi vizsgálatot, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazásának a feltételei teljesülnek-e. A fent hivatkozott Cilfit és társai ügyben hozott ítéleten alapuló ítélkezési gyakorlatból mindenesetre az következik, hogy a nemzeti bíróság, amelynek a határozatai ellen a belső jogban nincs jogorvoslati lehetőség, és amelynek az előtte folyamatban lévő jogvitára valamely közösségi jogi rendelkezést kell alkalmaznia, nem köteles a Bírósághoz fordulni e rendelkezés értelmezése céljából abban az esetben, ha az érintett jogkérdést a Bíróság következetes ítélkezési gyakorlata tisztázta, és ez attól függetlenül fennáll, hogy az ítélkezési gyakorlat alapjául milyen eljárások szolgáltak, és akkor is, ha a jogvita kérdései nem mutatnak teljes mértékű hasonlóságot.

37 Végezetül szintén elutasítandó a spanyol kormány azon érve, amely szerint az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az 1984/83 rendelet értelmezésére vonatkozó két kérdés hipotetikus jellege miatt elfogadhatatlan.

38 Bár vitathatatlan ugyanis, hogy az említett rendelet 1999. december 31-én hatályát veszítette, a rendeletben előírt mentesség a 2790/1999 rendelet értelmében továbbra is alkalmazandó volt 2000. május 31-ig. Ezen utóbbi rendelet ezenfelül bevezetett egy 2001. december 31-ig tartó átmeneti időszakot, amelynek során az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom nem volt alkalmazandó azokra a 2000. május 31-én már hatályban lévő megállapodásokra, amelyek nem a 2790/1999 rendeletben előírt mentességi feltételeket, hanem az 1983/83 rendeletben előírt mentességi feltételeket elégítik ki. Következésképpen tekintettel arra, hogy a vitatott szerződéseket 1989 során kötötték meg, és a teljesítésük a Pedro IV 2004-es keresetindításáig tartott, annak érdekében, hogy a nemzeti bíróság meghatározhassa, hogy a szerződések megfeleltek-e a versenyjogi szabályoknak a teljesítésük teljes tartama során, vagy egy bizonyos időponttól semmisék, meg kell vizsgálni, hogy a mentességi feltételek alkalmazandók voltak-e mind az 1984/83 rendelet, mind pedig a 2790/1999 rendelet tekintetében.

39 Következésképpen az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadható.

A kizárólagosság tartamára vonatkozó, első és második kérdésről

40 Első két kérdésével a nemzeti bíróság lényegében azt szeretné megtudni, hogy egyrészt az 1984/83 rendelet 12. cikkének (2) bekezdését, másrészt pedig a 2790/1999 rendelet 5. cikkének a) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy azok a mentességi rendszer alkalmazása keretében kizárólag abban az esetben teszik lehetővé, hogy egy kizárólagos megállapodás meghaladja az e rendeletek által előírt időkorlátokat, ha a szállító kezdettől tulajdonosa mind annak a földterületnek, amelyen az üzemanyagtöltő állomás felépült, mind pedig az üzemanyagtöltő állomásnak, vagy elég, ha a szállító tulajdonjoga csak az üzemanyagtöltő állomásra terjed ki, amelyet a földtulajdonosnak bérbe ad.

- 41 Tekintettel arra, hogy a kérdéses két rendelkezés szövege nem azonos, a két rendeletet külön kell vizsgálni.

Az 1984/83 rendelet értelmezéséről

- 42 Emlékeztetni kell arra, hogy az 1984/83 rendelet előírta az EK 81. cikk (3) bekezdésének az alkalmazását egyes olyan kizárólagos beszerzési megállapodásokra, amelyek az ugyanezen cikk (1) bekezdésében megfogalmazott tilalom hatálya alá tartoznának, és amelyek két vállalkozás között jönnek létre olajtermékek üzemanyagtöltő állomáson való viszonteladása céljából.

- 43 Az említett rendelet 10. és 11. cikkében megfogalmazott mentességi feltételeken kívül a rendelet 12. cikke (1) bekezdésének c) pontja előírja, hogy az 1984/83 rendelet nem alkalmazandó az üzemanyagtöltő állomások megállapodásaira, ha azok tartama határozatlan idejű, vagy meghaladja a tíz évet. A rendelet 12. cikkének (2) bekezdése ugyanakkor előírja, hogy „az (1) bekezdés c) pontjától eltérően abban az esetben, ha a megállapodás olyan üzemanyagtöltő állomást érint, amelyet a szállító a viszonteladónak bérbe adott, vagy amelynek a használatát a viszonteladó számára akár jogi úton, akár ténylegesen átengedte, az [üzemanyagtöltő állomás megállapodásaira alkalmazandó rendelkezésekben] előírt kizárólagos beszerzési kötelezettség és versenytilalmi rendelkezések előírhatók a viszonteladó terhére mindazon időtartamra, amelynek során a töltőállomást ténylegesen üzemelteti.” [nem hivatalos fordítás]

- 44 Az 1984/83 rendelet 12. cikkének (2) bekezdéséből következik tehát, hogy a rendelet akkor alkalmazható, ha üzemanyagtöltő állomásnak a tíz évet meghaladó tartamú

megállapodásáról van szó, feltéve hogy a szállító a viszonteladónak bérbe adta az üzemanyagtöltő állomást, vagy jogi úton vagy ténylegesen átengedte neki annak használatát.

45 A Pedro IV és az Európai Közösségek Bizottsága azonban úgy véli, hogy az említett rendelkezésben előírt, eltérést megengedő rendelkezés azon kettős feltételhez kötött, hogy a szállítónak rendelkeznie kell mind az üzemanyagtöltő állomás, mind pedig azon föld tulajdonával, amelyen a töltőállomás épült.

46 A Pedro IV az álláspontjának kifejtése keretében emlékeztet egyrészt arra az ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a csoportmentességi rendeleteket megszorítóan kell értelmezni annak megakadályozása érdekében, hogy a hatályuk kiterjedjen olyan megállapodásokra vagy helyzetekre, amelyeket nem kívántak a rendeletek hatálya alá vonni (lásd ebben az értelemben a C-70/93. sz. Bayerische Motorenwerke ügyben 1995. október 24-én hozott ítélet [EBHT 1995., I-3439. o.] 28. pontját és a C-306/96. sz. Javico-ügyben 1998. április 28-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-1983. o.] 32. pontját).

47 Másrészt a Pedro IV álláspontja szerint azok az előnyök, amelyeket számára a Total nyújtott – nevezetesen az üzemanyagtöltő állomás rendelkezésre bocsátása és az előnyös feltételekkel nyújtott hitel – az 1984/83 rendelet 10. cikkében és 12. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt esetekbe tartoznak, így a kizárólagos beszerzési és a versenykorlátozási megállapodás csak maximum tízéves tartamú lehet. A szállító és a viszonteladó között kötött különböző szerződések megkötésének, amelyeknek a hatása a piac lezárása, az a célja, hogy mesterségesen kikerülje az 1984/83 rendelet 12. cikke (2) bekezdésének az azon esetekre való alkalmazását, amelyek nem tartozhatnak az említett rendelkezés hatálya alá.

48 A Bizottság álláspontja szerint a viszonteladót terhelő korlátlan kizárólagos beszerzést, amelyet a kizárólagos beszerzési és versenykorlátozási megállapodások írtak elő, nemcsak különösen jelentős, hanem abszolút ellenérték is igazolta, amely a szállítót terhelte abban az értelemben, hogy a szállító egy bizonyos tevékenységet a legkisebb mértékű befektetés vagy kifizetés nélkül végezhet. Az olyan helyzet, amelyben

a földterület vagy a helyiségek a viszonteladó tulajdonában állnak, aligha lehet összeegyeztethető az 1984/83 rendelet 12. cikkének (2) bekezdésében szabályozott, kivételt előíró rendszerrel.

49 A Bizottság ezenfelül megállapítja, hogy az 1984/83 rendelet és a 2790/1999 rendelet közötti folytonosság fennállására tekintettel e rendeleteket ugyanúgy kell értelmezni, még akkor is, ha különböző a megfogalmazásuk, és az utóbb említett rendelet világosan kijelenti, hogy az általa előírt mentesség nem alkalmazandó abban az esetben, ha a szállító a tulajdonosa mind a földterületnek, mind pedig azoknak a helyiségeknek, amelyekben a viszonteladó a szerződés tárgyát képező árukat vagy szolgáltatásokat árusítja.

50 Ennek az érvelésnek nem lehet helyt adni.

51 Bár a csoportmentességi rendeletek kivételes jellegű rendelkezései nem képezhetik kiterjesztő értelmezés tárgyát, a kérdéses rendelkezések megfogalmazása világos, és nem ad okot kételyre.

52 Az a kettős feltétel ugyanis, amely szerint a szállítónak rendelkeznie kell mind az üzemanyagtöltő állomás, mind pedig azon földterület tulajdonjogával, amelyen az üzemanyagtöltő állomás épült, amely kettős feltétel a Pedro IV és a Bizottság álláspontja szerint állítólagosan az 1984/83 rendeletből következik, nem szerepel sem a rendelet rendelkező részében, sem pedig a preambulumban.

53 Az említett rendelet (13) preambulumbekkezdése a szállító által a viszonteladó számára biztosított gazdasági és pénzügyi előnyök között a teleknek vagy helyiségeknek az üzemanyagtöltő állomás üzemeltetéséhez való biztosítását említi, nem pedig mindkettőnek a biztosítását. Mindenesetre mivel az 1984/83 rendelet 12. cikkének (2) bekezdése csak azt az esetet említi, amelyben a szállító az üzemanyagtöltő állomást a viszonteladónak bérbe adta, illetve jogi úton vagy ténylegesen annak használatát

átengedte, a Bíróság e rendelkezés hatályát nem korlátozhatja oly módon, hogy ezt a rendelkezésben elő nem írt további feltétellel egészíti ki.

- 54 Az 1984/83 rendelet 10. cikkében előírt „különleges gazdasági vagy pénzügyi előnyöknek” a C-279/06. sz. CEPESA-ügyben 2008. szeptember 11-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-6681. o.] 54. pontja értelmében nemcsak jelentőseknek kell lenniük ahhoz, hogy a beszerzésre vonatkozó tíz év időtartamú kizárólagosság igazolt legyen, de ezen előnyöknek fejleszteniük is kell az értékesítést, illetve könnyíteniük kell az üzemanyagtöltő állomás üzemeltetését vagy modernizációját, és csökkenteniük kell az értékesítési költségeket.
- 55 Meg kell állapítani, hogy az 1984/83 rendelet 12. cikkének (2) bekezdésében előírt előny e tekintetben különösen jelentős, hiszen nagymértékben megkönnyíti a viszonteladónak az értékesítési hálózathoz való hozzáférését, mivel az üzembehelyezési és értékesítési költséget minimálisra csökkenti. Ugyanakkor sem a rendelet szövege, sem pedig célja vagy szerkezete nem enged arra következtetni, amint azt a Bizottság állítja, hogy a 12. cikk (2) bekezdésének az alkalmazása egy további feltételhez kötött, nevezetesen ahhoz, hogy a viszonteladó az üzemanyagtöltő állomás üzemeltetőjeként gyakorolt gazdasági tevékenységéhez kapcsolódóan minden kifizetés és befektetés alól mentesüljön.
- 56 El kell utasítani a Bizottságnak azt az érvelését is, amely szerint a 2790/1999 rendelet 5. cikkének a) pontjában kifejezetten előírt kettős feltétel már fennállt az 1984/83 rendelet 12. cikke (2) bekezdésének a szellemiségében.
- 57 Úgy tűnik ugyanis, hogy az 1984/83 rendelet önálló hatállyal rendelkezett, amely szűkebb volt, mint a 2790/1999 rendeleté, amely az üzemanyagtöltő állomások megállapodásaira vonatkozóan különleges rendelkezéseket írt elő. Az EK 81. cikk (3) bekezdésének az e megállapodások a csoportjára való alkalmazásának a feltételei

a 984/83 rendelet alapján tehát mások voltak, mint a 2790/1999 rendelet által előírt ilyen feltételek – mind a kizárólagos beszerzési megállapodások maximális tartama, mind pedig az érintett vállalkozások vásárlóereje tekintetében.

58 A Bizottságnak a Bíróság által feltett írásbeli kérdésekre adott válaszaiból az is következik továbbá, hogy a kizárólagosság maximális tartamától való, a 2790/1999 rendeletben előírt eltérést a nyilvánossággal történő, 1999. szeptember 24-én megkezdett konzultációt követően határozták el, és az említett rendelet tervezetének az eredeti változata a kettős feltételt nem írta elő.

59 E körülmények között a kettős feltételnek a Bizottság által javasolt alkalmazása nem igazolt.

60 A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az 1984/83 rendelet 12. cikkének (2) bekezdését az ott előírt eltérés alkalmazása szempontjából úgy kell értelmezni, hogy e rendelkezés nem követelte meg, hogy a szállító tulajdonosa legyen annak a földterületnek, amelyen az általa a viszonteladónak bérbe adott üzemanyagtöltő állomást felépítette.

A 2790/99 rendelet értelmezéséről

61 A 2790/99 rendelet előírja azokat a feltételeket, amelyek mellett az EK 81. cikk (3) bekezdése a vertikális megállapodások és az összehangolt gyakorlatok kategóriáira alkalmazható, de nem foglal magában különleges rendelkezéseket az üzemanyagtöltő állomások megállapodásaira vonatkozóan. Az említett rendelet 3. cikkének (1) bekezdése értelmében a rendelet által előírt mentesség alkalmazásának feltétele az, hogy a szállító piaci részesedése azon az érintett piacon, amelyen a szerződés szerinti árukat vagy szolgáltatásokat értékesíti, ne haladja meg a 30%-ot.

- 62 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy a rendelet által előírt egyéb feltételek alapján történő vizsgálat előtt ellenőrizze azt, hogy a Total piaci részesedése a 2790/1999 rendelet hatálybalépésének időpontjától kezdve nem haladta-e meg a releváns piac 30%-át, melynek során, amint a Pedro IV és a Bizottság jelzi, figyelembe kell venni az ugyanezen a piacon tevékenykedő olajtermékeket szállítók társasági tőkéjében fennálló esetleges részesedését.
- 63 A 2790/1999 rendelet 5. cikkének a) pontja úgy rendelkezik, hogy a versenytilalmi kötelezettségre vonatkozó ötéves időbeli korlátozást nem lehet alkalmazni abban az esetben, ha a szerződés szerinti árukat vagy szolgáltatásokat a vevő a szállító tulajdonában lévő vagy a szállító által a vevővel kapcsolatban nem álló harmadik személytől bérelt telephelyről és területről értékesíti, feltéve hogy a versenytilalmi kötelezettség időtartama nem haladja meg a telephelynek és területnek a vevő által történő birtoklása időtartamát.
- 64 Az utóbbi rendelkezés szövegéből következik, hogy a rendelkezés által előírt eltérés alkalmazása az üzemanyagtöltő állomások megállapodásai esetében két helyzetben lehetséges, nevezetesen akkor, ha a szállító tulajdonosa mind az általa a viszonteladónak bérbe adott üzemanyagtöltő állomásnak, mind pedig annak a földterületnek, amin az épült, vagy akkor, ha a szállító a földterületet és az üzemanyagtöltő állomást a viszonteladóval kapcsolatban nem álló harmadik személyektől bérlő avégett, hogy azokat azután a viszonteladó számára albérletbe adják.
- 65 Az eltérés alkalmazási feltételeiben végbemenő ezen változás – amint az a jelen ítélet 58. pontjából is következik – azt követően került elfogadásra, hogy az érdekelt felek észrevételeket terjesztettek elő a nyilvánossággal való konzultáció tárgyát képező csoportmentességi tervre vonatkozóan. A Bizottság szerint e változtatás elfogadását a visszaélészerű gyakorlat elleni küzdelem indokolta, valamint elsősorban az arra való törekvés, hogy a rendelet által a kizárólagossági kikötésekre vonatkozóan előírt maximális tartamot meg lehessen kerülni.
- 66 Úgy tűnik, hogy az alapügyben felmerülőhöz hasonló helyzetben a 2790/1999 rendelet 5. cikke a) pontjának az alkalmazási feltételei nem teljesülnek. A kérdést előterjesztő bíróság feladata azonban a Total azon érvének az értékelése, amely szerint a ráépítési jog

nemcsak az üzemanyagtöltő állomás tulajdonjogát ruházza rá, hanem azon földterület tulajdonjogát is, amelyen az üzemanyagtöltő állomás épült. Mivel a ráépítési jog fogalma a nemzeti jogi tulajdoni rendszer körébe tartozik, az említett bíróságnak kell meghatároznia annak terjedelmét.

⁶⁷ Abban az esetben, ha e bíróság arra a következtetésre jutna, hogy az alapügyben a felek által kötött megállapodások megfelelnek az 1984/83 rendeletben előírt mentességi feltételeknek, de a 2790/1999 rendelet által előírt mentességi feltételeknek nem, a megállapodások a 2790/1999 rendelet 12. cikkében előírt átmeneti rendszer értelmében az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alól mentesnek minősülnek 2001. december 31-ig.

⁶⁸ Amennyiben azonban valamelyik megállapodás nem felel meg a mentességi rendelet által előírt valamennyi feltételnek, az csak akkor tartozik az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom hatálya alá, ha a célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny korlátozása, és hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre. Ezen utóbbi esetben és az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti egyéni mentesség hiányában az említett megállapodás ugyanezen cikk (2) bekezdése értelmében semmis (lásd ebben az értelemben a C-230/96. sz. Cabour-ügyben 1998. április 30-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-2055. o.] 48. pontját és a fent hivatkozott CEPESA-ügyben hozott ítélet 72. pontját).

⁶⁹ A fentiekből következően a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2790/1999 rendelet 5. cikkének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy az ott előírt eltérés alkalmazásához e rendelkezés megköveteli azt, hogy a szállító tulajdonosa legyen mind az általa a viszonteladónak bérbe adott üzemanyagtöltő állomásnak, mind pedig azon földterületnek, amelyen az üzemanyagtöltő állomás épült, vagy abban az esetben, ha nem tulajdonos, e javakat olyan harmadik személyektől kellett bérbe vennie, akik nem állnak kapcsolatban a viszonteladóval.

A fogyasztói ár rögzítésére vonatkozó, harmadik és negyedik kérdésről

- 70 Az előterjesztő bíróság a harmadik és negyedik kérdésével, amelyeket együtt célszerű vizsgálni, lényegében arra vár választ, hogy tilosak-e az EK 81. cikk (1) bekezdése szerint a termékek fogyasztói árára vonatkozó olyan szerződéses kikötések, mint amelyek az alapügy tárgyát képezik, és többek között – a rendeletek időbeli hatályának megfelelően – az 1984/83 rendelet (8) preambulumbekzdése, illetve a 2790/99 rendelet 4. cikkének a) pontja alapján nem is részesülhetnek a csoportmentességi rendszerben.
- 71 Emlékeztetni kell arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének a) pontja többek közt megtilt minden olyan vállalkozások közötti megállapodást, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen a beszerzési vagy eladási árak közvetlen vagy közvetett rögzítése.
- 72 Az 1984/83 rendelet előírja – amint az a (8) preambulumbekzdéséből is kitűnik – hogy a versenyt korlátozó olyan rendelkezések, amelyeket nem engedélyez, és különösen azok, amelyek a viszonteladónak a viszonteladási árak megállapítására vonatkozó szabadságát korlátozzák, a rendelet keretében nem mentesíthetők.
- 73 Ugyanezen rendeletet érintően a Bíróság már megállapította, hogy annak 11. cikke kimerítően felsorolja azokat a kötelezettségeket, amelyek a kizárólagossági kikötésen kívül a viszonteladó terhére előírhatók, és ezek között nem szerepel a fogyasztói ár rögzítése. Következésképpen az ilyen kötelezettségre nem terjed ki az említett rendelet 10. cikkében meghatározott mentesség (lásd a fent hivatkozott CEEES-ügyben hozott ítélet 64. pontját és a fent hivatkozott CEPESA-ügyben hozott ítélet 65. pontját).

- 74 A 2790/1999 rendeletet illetően a 4. cikkének a) pontja előírja, hogy a csoportmentességet nem lehet alkalmazni azokra a vertikális megállapodásokra, amelyeknek célja „a vevő azon képességének korlátozása, hogy saját eladási árát megállapítsa, nem sértve azt a lehetőséget, hogy a szállító legnagyobb eladási árát állapítson meg vagy eladási árát javasoljon, feltéve hogy azok a felek bármelyike részéről történő nyomásgyakorlás vagy ösztönzés eredményeként nem vezetnek rögzített vagy minimális eladási árhoz”.
- 75 Következésképpen nem részesülhetnek az 1984/83 rendelet és a 2790/1999 rendelet által bevezetett csoportmentességi rendszerben az olyan megállapodások, amelyekben a szállító rögzíti a fogyasztói árát, vagy legalacsonyabb eladási árát állapít meg. Ezzel szemben az említett 4. cikk a) pontja szerint a szállító továbbra is javasolhat a viszonteladónak eladási árát, vagy előírhat számára legmagasabb eladási árát.
- 76 A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint a kizárólagos üzemanyag-beszerzési szerződés azt írja elő, hogy a Total egyrészt az Pedro IV-nek szállított üzemanyag árát a Barcelonában esetlegesen felépülő egyéb állomásokkal kialakítottaknál kedvezőbb feltételekkel állapítja meg, másrészt biztosítja, hogy ez az ár semmilyen esetben nem lehet magasabb, mint az egyéb jelentős piaci szállítók által megállapított átlagár. A Total tehát azért, hogy az említett árhoz hozzáadja az üzemanyagtól az állomás üzemeltetőjének a kereskedelmi árrését, azt, amelyet megfelelőnek ítél, kialakítja a fogyasztói árát, amelynek alkalmazását a Pedro IV-nek javasolja.
- 77 E szerződés első kikötése azt az árát érinti, amelyet a Pedro IV köteles megfizetni az üzemanyag szállításáért, melynek meghatározása a szerződéses felek jogkörébe tartozik, és a versenyt semmilyen módon nem érinti.
- 78 A fogyasztói árát illetően magának a második szerződéses kikötésnek a feltételeiből következik, hogy ezt az árát a szállító nem kötelezően írja elő, hanem javasolja, anélkül hogy akár legnagyobb eladási árát határozná meg. Az említett javasolt eladási ár számítási módszere e tekintetben irreleváns, amennyiben a viszonteladó számára fennmarad bizonyos szabadság az eladási ár tényleges meghatározását illetően. Ez

a szabadság azonban nem állna fenn, ha a szállító a viszonteladó számára rögzített kereskedelmi árrést írna elő, amelytől a viszonteladó nem térhet el.

- 79 A nemzeti bíróságok és a Bíróság közötti, az EK 234. cikk által bevezetett együttműködés keretében fennálló hatáskörmegosztásra tekintettel a kérdést előterjesztő bíróságnak – amely az egyetlen olyan bíróság, amely az előtte folyamatban lévő jogvitát közvetlenül ismeri – kell értékelnie az alapügyben a fogyasztói ár rögzítésének módjait. Különösen a nemzeti bíróság feladata annak ellenőrzése, hogy a szállító által javasolt fogyasztói ár nem képez-e valójában rögzített vagy minimális eladási árat, és ennek során figyelembe kell venni az összes szerződéses kötelezettséget, valamint az alapügy feleinek a magatartását (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott CEP-SA-ügyben hozott ítélet 67. és 70. pontját).
- 80 Ezenfelül a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak a vizsgálata, hogy a viszonteladó rendelkezik-e valódi lehetőséggel arra, hogy a javasolt eladási árat csökkentse. Ellenőriznie kell különösen azt, hogy az ilyen fogyasztói ár nem válik-e valójában nem kötelező jellegűvé olyan közvetett vagy rejtett eszközök alkalmazása által, mint többek közt a viszonteladó haszonkulcsának vagy a javasolt eladási árban általa eszközölhető csökkentés maximális mértékének a rögzítése, fenyegetés, megfélemlítés, figyelmeztetések, szankciók vagy ösztönző eszközök (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott CEP-SA-ügyben hozott ítélet 71. pontját).
- 81 Abban az esetben, ha a kérdést előterjesztő bíróság arra a következtetésre jutna, hogy a Pedro IV valójában köteles volt betartani a Total által kötelezően meghatározott rögzített vagy minimális eladási árat, a kizárólagos üzemanyag-beszerzési szerződés nem részesülhet a csoportmentességben sem az 1984/83 rendelet, sem pedig a 2790/1999 rendelet alapján.
- 82 Ugyanakkor – amint a jelen ítélet 68. pontja arra emlékeztet – bár a fogyasztói ár meghatározása az EK 81. cikk (1) bekezdésének a) pontjában kifejezetten említett versenykorlátozásnak minősül, emiatt a megállapodás az e rendelkezés által előírt tilalom hatálya alá csak akkor tartozik, ha az annak alkalmazására vonatkozó

valamennyi egyéb feltétel teljesül, nevezetesen fennáll, hogy a megállapodás célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny korlátozása, és hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Cabour-ügyben hozott ítélet 48. pontját és a fent hivatkozott CEPESA ügyben hozott ítélet 42. pontját).

83 Ezenfelül különösen a kizárólagos beszerzési megállapodásokat illetően fontos emlékeztetni arra, hogy bár e megállapodások célja nem az EK 81. cikk értelmében vett versenykorlátozás, ellenőrizni kell, hogy nem járnak-e a versenyt akadályozó, korlátozó vagy torzító hatással. A kizárólagos beszerzési megállapodás hatásainak értékelése magában foglalja az azon gazdasági és jogi háttér figyelembevételének a szükségességét is, amelybe a megállapodás illeszkedik, és amelyben más szerződésekkel együtt halmozott hatást gyakorolhat a versenyre. Következésképpen elemezni kell az ilyen szerződésnek – az ugyanilyen típusú más szerződésekkel összefüggésben – a nemzeti és a más tagállambeli versenytársaknak a referenciapiacon való részvételre, vagy a referenciapiacon a piaci részesedésük növelésére vonatkozó lehetőségeire gyakorolt hatásait (lásd a C-234/89. sz. Delimitis-ügyben 1991. február 28-án hozott ítélet [EBHT 1991., I-935. o.] 13–15. pontját és a C-214/99. sz. Neste-ügyben 2000. december 7-én hozott ítélet [EBHT 2000., I-11121. o.] 25. pontját, valamint a fent hivatkozott CEPESA ügyben hozott ítélet 43. pontját).

84 A fentiekre tekintettel a harmadik és a negyedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az alapügyben vitatottakhoz hasonló, a fogyasztói árra vonatkozó szerződéses kikötések részesülhetnek az 1984/83 rendelet és a 2790/1999 rendelet által előírt csoportmentességben, ha a szállító csupán a legnagyobb eladási árat határozza meg kötelezően, vagy csupán javasolja az eladási árat, és ha következésképpen a viszonteladó valós lehetőséggel rendelkezik arra, hogy a fogyasztói árat meghatározza. Ezzel szemben az ilyen kikötések nem részesülhetnek az említett mentességben abban az esetben, ha közvetlenül vagy közvetett vagy rejtett eszközök útján azt eredményezik, hogy a szállító rögzíti a fogyasztói árat, vagy kötelezően meghatározza a legkisebb eladási árat. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, hogy a viszonteladóra vonatkoznak-e ilyen kötöttségek, és ennek során valamennyi szerződéses kötelezettséget figyelembe kell vennie azok gazdasági és jogi háttérével együtt, valamint az alapügy feleinek a magatartását is.

A költségekről

85

Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) Az 1997. július 30-i 1582/97/EK bizottsági rendelettel módosított, a Szerződés [81.] cikke (3) bekezdésének kizárólagos beszerzési megállapodások csoportjaira való alkalmazásáról szóló, 1983. június 22-i 1984/83/EGK bizottsági rendelet 12. cikkének (2) bekezdését az ott előírt eltérés alkalmazása szempontjából úgy kell értelmezni, hogy e rendelkezés nem követelte meg, hogy a szállító tulajdonosa legyen annak a földterületnek, amelyen az általa a viszonteladónak bérbe adott üzemanyagtöltő állomást felépítette.
- 2) A Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1999. december 22-i 2790/1999/EK bizottsági rendelet 5. cikkének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy az ott előírt eltérés alkalmazásához e rendelkezés megköveteli azt, hogy a szállító tulajdonosa legyen mind az általa a viszonteladónak bérbe adott üzemanyagtöltő állomásnak, mind pedig azon földterületnek, amelyen az üzemanyagtöltő állomás épült, vagy abban az esetben, ha nem tulajdonos, e javakat olyan harmadik személyektől kellett bérbe vennie, akik nem állnak kapcsolatban a viszonteladóval.
- 3) Az alapügyben vitatottakhoz hasonló, a fogyasztói árra vonatkozó szerződéses kikötések részesülhetnek az 1582/97/EK bizottsági rendelettel módosított 1984/83 rendelet és a 2790/1999 rendelet által előírt csoportmentességben, ha a szállító csupán a legnagyobb eladási árat határozza meg kötelezően, vagy csupán javasolja az eladási árat, és ha következőképpen a viszonteladó valós lehetőséggel rendelkezik arra, hogy a fogyasztói árat meghatározza. Ezzel

szemben az ilyen kikötések nem részesülhetnek az említett mentességben abban az esetben, ha közvetlenül vagy közvetett vagy rejtett eszközök útján azt eredményezik, hogy a szállító rögzíti a fogyasztói árat, vagy kötelezően meghatározza a legkisebb eladási árat. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, hogy a viszonteladóra vonatkoznak-e ilyen kötöttségek, és ennek során valamennyi szerződéses kötelezettséget figyelembe kell vennie azok gazdasági és jogi háttérével együtt, valamint az alapügy feleinek a magatartását is.

Aláírások